

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 12 januari 2023*

”Begäran om förhandsavgörande – Likabehandling i arbetslivet – Direktiv 2000/78/EG – Artikel 3.1 a och artikel 3.1 c – Villkor för tillträde till verksamhet som egenföretagare – Anställnings- och arbetsvillkor – Förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning – Egenföretagare som utför arbete på grundval av uppdragsavtal – Upphörande och utebliven förnyelse av ett avtal – Rätten att fritt välja sin avtalspart”

I mål C-356/21,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Distriktsdomstolen i Warszawa för huvudstaden Warszawa, Polen) genom beslut av den 16 mars 2021, som inkom till domstolen den 7 juni 2021, i målet

J.K.

mot

TP SA,

ytterligare deltagare i rättegången:

PTPA,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen),

sammansatt av avdelningsordföranden A. Prechal samt domarna M.L. Arastey Sahún (referent), F. Biltgen, N. Wahl och J. Passer,

generaladvokat: T. Ćapeta,

justitiesekreterare: handläggaren M. Siekierzyńska,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 31 maj 2022,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– J.K., genom P. Knut, advokat, M.R. Oyarzabal Arigita, abogada, och B. Van Vooren, advocaat,

* Rättegångsspråk: polska.

- Polens regering, genom B. Majczyna, E. Borawska-Kędzierska och A. Siwek-Ślusarek, samtliga i egenskap av ombud,
 - Belgiens regering, genom C. Pochet, L. Van den Broeck och M. Van Regemorter, samtliga i egenskap av ombud,
 - Nederländernas regering, genom M.K. Bulterman och P. Huurnink, båda i egenskap av ombud,
 - Portugals regering, genom C. Alves, P. Barros da Costa och A. Pimenta, samtliga i egenskap av ombud,
 - Europeiska kommissionen, genom D. Martin och A. Szmytkowska, båda i egenskap av ombud,
- och efter att den 8 september 2022 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 3.1 a, 3.1 c och 17 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, 2000, s. 16, och rättelse i EGT L 2, 2001, s. 42).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan J.K. (nedan kallad sökanden) och TP SA (nedan kallad TP), angående en talan om ersättning för skada som uppstått till följd av att bolaget beslutade att inte förnya sitt uppdragsavtal med sökanden. Sökanden anser att beslutet berodde på sökandens sexuella läggning.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Skälen 9, 11 och 12 i direktiv 2000/78 lyder enligt följande:
 - ”(9) Sysselsättning och arbete är grundläggande faktorer när det gäller att garantera lika möjligheter för alla och bidrar i hög grad till att medborgarna kan delta fullt ut i det ekonomiska, kulturella och sociala livet och till deras personliga utveckling.
 - ...
 - (11) Diskriminering på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning kan undergräva förverkligandet av målen i EG-fördraget, särskilt förverkligandet av en hög sysselsättningsnivå och en hög nivå på det sociala skyddet, en höjning av levnadsstandarden och livskvaliteten, ekonomisk och social sammanhållning och solidaritet samt fri rörlighet för personer.

(12) Därför bör all direkt eller indirekt diskriminering på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning på de områden som omfattas av detta direktiv förbjudas i hela gemenskapen. Detta förbud mot diskriminering bör också gälla medborgare i tredjeland men omfattar inte särbehandling på grund av nationalitet och påverkar inte bestämmelser om inresa, bosättning och tillträde till anställning och sysselsättning för medborgare i tredjeland.”

4 I artikel 1 i direktivet, vilken har rubriken ”Syfte”, anges följande:

”Syftet med detta direktiv är att fastställa en allmän ram för bekämpning av diskriminering i arbetslivet på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning, för att principen om likabehandling skall kunna genomföras i medlemsstaterna.”

5 Artikel 2 i direktivet har rubriken ”Begreppet diskriminering”. I artikel 2.5 föreskrivs följande:

”Detta direktiv skall inte påverka de åtgärder som föreskrivs i nationell lagstiftning och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle för den allmänna säkerheten, ordningens bevarande, förebyggande av brott samt skydd för hälsa och andra personers fri- och rättigheter.”

6 Artikel 3 i samma direktiv har rubriken ”Tillämpningsområde”. I artikel 3.1 a och 3.1 c föreskrivs följande:

”Inom ramen för gemenskapens befogenheter skall detta direktiv tillämpas på alla personer, såväl inom den offentliga som den privata sektorn, inklusive offentliga organ, i fråga om följande:

a) Villkor för tillträde till anställning, till verksamhet som egenföretagare och till yrkesutövning, inklusive urvalskriterier och krav för anställning inom alla verksamhetsgrenar på alla nivåer i arbetslivet, inbegripet befordran.

...

c) Anställnings- och arbetsvillkor, inklusive avskedande och löner.”

7 Artikel 17 i direktiv 2000/78 har rubriken ”Sanktioner” och där anges följande:

”Medlemsstaterna skall bestämma vilka sanktioner som skall tillämpas på överträdelse av de nationella bestämmelser som antas i enlighet med detta direktiv och vidta alla åtgärder som behövs för deras genomförande. Sanktionerna, som kan bestå av skadestånd till den utsatta personen, skall vara effektiva, proportionerliga och avskräckande. Medlemsstaterna skall anmäla bestämmelserna till kommissionen senast den 2 december 2003 och eventuella ändringar av dessa utan dröjsmål.”

Polsk rätt

8 Artikel 4 i Ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (lag om införlivande av vissa unionsrättsliga bestämmelser avseende likabehandling) av den 3 december 2010 (Dz. U. nr 254, position 1700), i konsoliderad version (Dz. U. år 2016, position 1219) (nedan kallad lagen om likabehandling) har följande lydelse:

”Lagen är tillämplig på

...

2) villkoren för tillträde till och utövande av ekonomisk eller yrkesmässig verksamhet, särskilt inom ramen för ett anställningsförhållande eller arbete som utförs enligt ett civilrättsligt avtal

...”

9 I artikel 5 i denna lag föreskrivs följande:

”Lagen är inte tillämplig på

...

3) [det fria] valet av avtalspart, såvida valet inte grundar sig på kön, ras, etniskt ursprung eller nationalitet.

...”

10 I artikel 8.1.2 i nämnda lag föreskrivs följande:

”Diskriminering av fysiska personer på grund av kön, ras, etniskt ursprung, nationalitet, religion, övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning ska vara förbjuden, med avseende på:

...

2) villkoren för tillträde till och utövande av ekonomisk eller yrkesmässig verksamhet, särskilt inom ramen för ett anställningsförhållande eller arbete som utförs enligt ett civilrättsligt avtal”.

11 I artikel 13 i samma lag stadgas följande:

”1. Var och en vars rätt till likabehandling har åsidosatts har rätt till ersättning.

2. Vid åsidosättande av principen om likabehandling är bestämmelserna i [ustawa – Kodeks cywilny (lag – civillagen) av den 23 april 1964] ... tillämpliga.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

12 Mellan år 2010 och år 2017 tecknade sökanden ett antal uppdragsavtal med TP, ett bolag som driver en nationell offentlig tv-kanal i Polen med staten som enda aktieägare. Uppdragsavtalen följde på varandra, hade kort löptid och ingicks av sökanden inom ramen för dennes självständiga ekonomiska verksamhet.

13 Sökanden utförde, i enlighet med vad som angavs i dessa avtal, under vissa veckor arbete för TP:s redigerings- och marknadsföringsavdelning för kanal 1. Han färdigställde audiovisuella montage, trailrar och följetonger för TP:s sändningar av egenreklam. W.S., som var chef för redigerings- och marknadsföringsavdelning för kanal 1 samt tillika sökandens närmaste chef, delade upp de veckolånga tjänstgöringsperioderna mellan sökanden och en annan journalist som bedrev likadan verksamhet som sökanden, så att de varje månad arbetade två veckor var.

- 14 I augusti 2017 inleddes planerna på en intern omorganisation av TP. Sökandens uppgifter skulle då överföras till en ny enhet, nämligen byrån för redigering och reklam.
- 15 Vid ett arbetsmöte som ägde rum i slutet av oktober 2017 uppgavs att sökanden hörde till de medarbetare som hade godkänts vid den kontroll som genomförts inför omorganisationen.
- 16 Den 20 november 2017 ingick sökanden och TP ett nytt uppdragsavtal med en månads löptid.
- 17 Den 29 november 2017 erhöll klaganden sitt arbetsschema för december månad 2017. Enligt schemat skulle sökanden arbeta under två veckolånga tjänstgöringsperioder, med början den 7 respektive den 21 december 2017.
- 18 Den 4 december 2017 publicerade sökande och hans partner en julmusikvideo på sin YouTube-kanal. Syftet med videon var att främja toleransen mot samkönade par. Videon, som hade titeln "Pokochaj nas w święta" ("Älska oss till jul"), visade ett julfirande med samkönade par.
- 19 Den 6 december 2017 mottog sökanden ett mejl från W.S. där hans chef informerade honom om att hans veckolånga tjänstgöringsperiod med början den 7 december 2017 var inställd.
- 20 Den 20 december 2017 meddelade W.S. sökanden att planeringen hade ändrats och att han inte skulle arbeta under den tjänstgöringsperiod som inleddes den 21 december 2017.
- 21 Således fullgjorde sökanden ingen tjänstgöringsperiod under december månad 2017, varefter inget nytt uppdragsavtal ingicks mellan honom och TP.
- 22 Sökanden väckte talan vid den hänskjutande domstolen, Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Distriktsdomstolen i Warszawa för huvudstaden Warszawa, Polen), och yrkade att TP skulle förpliktas att till honom utge ett belopp på 47 924,92 polska zloty (PLN) (cirka 10 130 euro), jämte lagstadgad dröjsmålsränta, i ersättning för ekonomisk och ideell skada till följd av ett åsidosättande av principen om likabehandling genom direkt diskriminering på grund av sexuell läggning vad gäller villkoren för tillträde till och utövande av ekonomisk verksamhet inom ramen för ett civilrättsligt avtal.
- 23 Sökanden gjorde till stöd för sin talan gällande att han utsatts för en sådan diskriminering, eftersom den troliga orsaken till att de tjänstgöringsperioder som avses ovan i punkt 17 ställdes in och samarbetet med TP upphörde var att han publicerat den video som nämns ovan i punkt 18.
- 24 TP yrkade att talan skulle ogillas och hävdade bland annat att det inte förelåg någon lagbestämmelse som garanterade sökanden att få sitt uppdragsavtal med TP förnyat.
- 25 Den hänskjutande domstolen finner att det föreligger osäkerhet om huruvida artikel 5.3 i lagen om likabehandling är förenlig med unionsrätten, då denna bestämmelse innebär att det fria valet av avtalspart faller utanför tillämpningsområdet för denna lag – och därmed utanför tillämpningsområdet för det skydd mot diskriminering som ges enligt direktiv 2000/78 – endast i den mån valet inte grundar sig på kön, ras, etniskt ursprung eller nationalitet.

- 26 Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida den situation som är aktuell i det nationella målet omfattas av tillämpningsområdet för artikel 3.1 a och 3.1 c i direktiv 2000/78, som garanterar skydd mot diskriminering på grund av bland annat sexuell läggning, när det gäller villkor för tillträde till anställning, till verksamhet som egenföretagare och till yrkesutövning, inklusive urvalskriterier och krav för anställning, samt anställnings- och arbetsvillkor.
- 27 För det första vill den hänskjutande domstolen bland annat få klarhet i huruvida sökandens självständiga verksamhet kan kvalificeras som "verksamhet som egenföretagare" i den mening som avses i artikel 3.1 a.
- 28 För det andra vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida denna bestämmelse ska tolkas så, att den har till syfte att säkerställa skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning även i en sådan situation som den som är aktuell i det nationella målet, då vägran att ingå avtal med en egenföretagare enbart på grund av hans eller hennes sexuella läggning är ett uttryck för en begränsning av villkoren för tillträde till verksamhet som egenföretagare.
- 29 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Distriktsdomstolen i Warszawa för huvudstaden Warszawa) att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till EU-domstolen:

"Ska artikel 3.1 a och c i [direktiv 2000/78] tolkas så, att det är möjligt att från tillämpningsområdet för [direktiv 2000/78], och således även från tillämpningsområdet för de sanktioner som föreskrivs i nationell rätt med stöd av artikel 17 i detta direktiv, undanta det fria valet av avtalspart, såvida detta val inte grundar sig på kön, ras, etniskt ursprung och nationalitet, när diskriminering sker i form av en vägran att ingå ett civilrättsligt avtal genom vilket en fysisk person som är egenföretagare åtar sig att utföra arbete, och denna vägran grundar sig på den potentiella avtalspartens sexuella läggning?"

Prövning av tolkningsfrågan

- 30 Det ska inledningsvis påpekas att den hänskjutande domstolen med sin hänvisning i sin tolkningsfråga till artikel 17 i direktiv 2000/78 endast vill understryka att om bestämmelserna i artikel 3.1 a och 3.1 c i direktivet är tillämpliga i det nationella målet, ska nämnda artikel 17, och följaktligen även de sanktioner som föreskrivs i den nationella rätten för att genomföra den sistnämnda bestämmelsen, tillämpas. Frågan kräver därför inte någon särskild tolkning av nämnda artikel 17.
- 31 Den hänskjutande domstolen har nämligen ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 3.1 a och 3.1 c i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning som innebär att det skydd mot diskriminering som ska ges i enlighet med detta direktiv inte, på grund av det fria valet av avtalspart, ska gälla vid en vägran att ingå eller förnya ett avtal med en person, avseende dennes utförande av arbetsuppgifter inom ramen för sin självständiga verksamhet, på grund av denna persons sexuella läggning.
- 32 Detta aktualiserar således frågan huruvida en sådan situation som den i det nationella målet omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2000/78.

Artikel 3.1 a i direktiv 2000/78

- 33 Av artikel 3.1 a i direktiv 2000/78 framgår att "[detta direktiv] [i]nom ramen för gemenskapens befogenheter skall ... tillämpas på alla personer, såväl inom den offentliga som den privata sektorn, inklusive offentliga organ, i fråga om ... [v]illkor för tillträde till anställning, till verksamhet som egenföretagare och till yrkesutövning, inklusive urvalskriterier och krav för anställning inom alla verksamhetsgrenar på alla nivåer i arbetslivet, inbegripet befordran".
- 34 I detta hänseende konstaterar domstolen att direktivet inte hänvisar till medlemsstaternas rättsordningar för att definiera begreppet "villkor för tillträde till anställning, till verksamhet som egenföretagare och till yrkesutövning" i denna bestämmelse. Det följer såväl av kravet på en enhetlig tillämpning av unionsrätten som av likhetsprincipen, att ordalydelsen i en unionsbestämmelse som inte innehåller någon uttrycklig hänvisning till medlemsstaternas rättsordningar för fastställandet av bestämmelsens innebörd och tillämpningsområde, i regel ska ges en självständig och enhetlig tolkning inom hela unionen (dom av den 2 juni 2022, HK/Danmark och HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punkt 25 och där angiven rättspraxis).
- 35 Vidare konstaterar domstolen att uttrycket "villkor för tillträde till anställning, till verksamhet som egenföretagare och till yrkesutövning", eftersom det inte definieras i nämnda direktiv, ska tolkas i överensstämmelse med dess sedvanliga betydelse i vanligt språkbruk, med beaktande av det sammanhang i vilket det används och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som det ingår i (dom av den 2 juni 2022, HK/Danmark och HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 36 För det första ska det fastställas att det följer av det faktum att uttrycken "anställning", "verksamhet som egenföretagare" och "yrkesutövning" används tillsammans, att artikel 3.1 a i direktiv 2000/78 omfattar villkoren för tillträde till alla typer av yrkesmässig verksamhet, oberoende av verksamhetens art och kännetecken, och att dessa villkor följaktligen omfattas av direktivets tillämpningsområde. Dessa uttryck ska nämligen förstås i vid bemärkelse. Det framgår av en jämförelse mellan de olika språkversionerna av denna bestämmelse och av den omständigheten att man i dessa språkversioner har använt sig av allmänna uttryck: När det gäller begreppet "verksamhet som egenföretagare" används exempelvis *actividad por cuenta propia, selvstændig erhvervsvirksomhed, selvstændiger Erwerbstätigkeit, self-employment, arbeid ... als zelfstandige* och *pracy na własny rachunek*, och när det gäller begreppet "yrkesutövning", *ejercicio profesional, erhvervsmæssig beskæftigelse, unselbständiger Erwerbstätigkeit, occupation, beroep* och *zatrudnienia*, på spanska danska, tyska, engelska, nederländska respektive polska (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 juni 2022, HK/Danmark och HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punkt 27).
- 37 Vidare finner domstolen, att det utöver den omständigheten att nämnda bestämmelse uttryckligen avser verksamhet som egenföretagare, sålunda följer av uttrycken "anställning" och "yrkesutövning", i deras gängse betydelse, att unionslagstiftaren inte har haft för avsikt att begränsa tillämpningsområdet för direktiv 2000/78 till sådana tjänster som innehas av en "arbetstagare" i den mening som avses i artikel 45 FEUF (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 juni 2022, HK/Danmark och HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punkt 28 och där angiven rättspraxis).
- 38 Ordalydelsen i artikel 3.1 a i direktiv 2000/78 bekräftar att direktivets tillämpningsområde inte är begränsat till enbart villkoren för tillträde till tjänster som innehas av "arbetstagare" i den mening som avses i artikel 45 FEUF, eftersom direktivet enligt nämnda ordalydelse är tillämpligt på "alla

personer, såväl inom den offentliga som den privata sektorn, inklusive offentliga organ, ... inom alla verksamhetsgrenar på alla nivåer i arbetslivet” (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 juni 2022, HK/Danmark och HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punkt 29).

- 39 Bokstavstolkningen av artikel 3.1 a i direktiv 2000/78 bekräftas av direktivets syften, av vilka det framgår att begreppet ”villkor för tillträde till anställning, till verksamhet som egenföretagare och till yrkesutövning”, som definierar direktivets tillämpningsområde, inte kan tolkas restriktivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 juni 2022, HK/Danmark och HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punkt 30 och där angiven rättspraxis).
- 40 EU-domstolen erinrar i detta sammanhang om att direktiv 2000/78 antagits med stöd av artikel 13 EG (nu, i ändrad lydelse, artikel 19.1 FEUF) enligt vilken unionen ges befogenhet att vidta lämpliga åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av bland annat sexuell läggning (dom av den 23 april 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, punkt 35).
- 41 I enlighet med artikel 1 i direktiv 2000/78, och såsom även framgår av såväl titeln och ingressen som innehållet och syftet med direktivet, är ändamålet med direktivet att fastställa en allmän ram för att bekämpa diskriminering i ”arbetslivet” på grund av bland annat sexuell läggning, för att principen om likabehandling ska kunna genomföras i medlemsstaterna, genom att erbjuda alla personer ett effektivt skydd mot bland annat diskriminering på grund av sexuell läggning (dom av den 23 april 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, punkt 36 och där angiven rättspraxis).
- 42 Det framhålls särskilt i skäl 9 i detta direktiv att sysselsättning och arbete är grundläggande faktorer när det gäller att garantera lika möjligheter för alla och att sysselsättning och arbete i hög grad bidrar till att medborgarna kan delta fullt ut i det ekonomiska, kulturella och sociala livet och till deras personliga utveckling. I samma anda anges i skäl 11 i direktivet att diskriminering på grund av bland annat sexuell läggning kan undergräva förverkligandet av målen i EUF-fördraget, särskilt förverkligandet av en hög sysselsättningsnivå och en hög nivå på det sociala skyddet, en höjning av levnadsstandarden och livskvaliteten, ekonomisk och social sammanhållning och solidaritet samt fri rörlighet för personer (dom av den 23 april 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, punkt 37).
- 43 Direktiv 2000/78 är således inte en sådan sekundärrättslig unionsrättsakt som de som, vilka bland annat grundar sig på artikel 153.2 FEUF, uteslutande syftar till att skydda arbetstagarna i egenskap av den svagare parten i ett anställningsförhållande, utan det syftar till att, av skäl som rör sociala och offentliga intressen, undanröja alla hinder som grundar sig på diskriminerande skäl för tillgång till medel för uppehälle och till kapacitet att bidra till samhället genom arbete, oavsett i vilken juridisk form arbetet utförs (dom av den 2 juni 2022, HK/Danmark och HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punkt 34 och där angiven rättspraxis).
- 44 Även om direktiv 2000/78 således är avsett att täcka in ett brett spektrum av yrkesmässig verksamhet, inbegripet sådan verksamhet som egenföretagare bedriver för att säkra sitt uppehälle, ska det ändå göras åtskillnad mellan verksamhet som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde och verksamhet som enbart består i att tillhandahålla varor eller tjänster till en eller flera mottagare och som inte omfattas av det.

- 45 För att yrkesmässig verksamhet ska ingå i tillämpningsområdet för direktiv 2000/78 måste verksamheten således vara verklig samt utövas inom ramen för ett rättsförhållande som kännetecknas av en viss stabilitet.
- 46 Även om det i förevarande fall ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma huruvida den verksamhet som sökanden utövar uppfyller detta kriterium, ska det först påpekas att det framgår av handlingarna i målet vid EU-domstolen att sökanden personligen, i enlighet med flera successiva uppdragsavtal med kort löptid, som han ingått inom ramen för verksamheten som egenföretagare, färdigställde audiovisuella montage, trailrar och följetonger åt TP:s redigerings- och marknadsföringsavdelning för kanal 1. Vidare framgår det även av handlingarna i målet att sökanden, vid utövandet av denna verksamhet, var beroende av W.S. fördelning av de veckolånga tjänstgöringsperioderna och att sökanden nyligen hade blivit godkänd i samband med en utvärdering inom ramen för en intern omorganisation av TP.
- 47 Eftersom den verksamhet som sökanden utövar, såsom framgår av beslutet om hänskjutande, utgör en verklig och faktisk yrkesmässig verksamhet som utövas personligen och regelbundet till förmån för samma beställare, och gör det möjligt för sökanden att, helt eller delvis, tillgodogöra sig medel för sitt uppehälle, är frågan huruvida villkoren för tillträde till en sådan verksamhet omfattas av artikel 3.1 a i direktiv 2000/78 inte beroende av om denna verksamhet ska kvalificeras som "verksamhet som anställd" eller "verksamhet som egenföretagare", eftersom bestämmelsen tillämpningsområde, och således direktivets tillämpningsområde, ska förstås i vid mening, såsom har framhållits ovan i punkt 36.
- 48 För det andra, vad gäller frågan huruvida ingåendet av ett sådant uppdragsavtal som det nu aktuella omfattas av begreppet "villkor för tillträde" till verksamhet som egenföretagare, i den mening som avses i artikel 3.1 a i direktiv 2000/78, har den polska regeringen, i sitt skriftliga yttrande och vid förhandlingen, gjort gällande att sökanden redan fullt ut hade utövat sin rätt till tillträde till verksamhet som egenföretagare innan han ingick uppdragsavtalet med TP. Den polska regeringen har anfört att det inte fanns något som hindrade sökanden från att fortsätta utöva denna verksamhet, inklusive till förmån för andra beställare än TP. Denna "rätt till tillträde" handlar om själva beslutet att utöva verksamheten, och TP hade ingen möjlighet att begränsa den rätten.
- 49 Det ska i detta avseende erinras om att det följer av domstolens rättspraxis att uttrycket "villkor för tillträde" till verksamhet som egenföretagare i gängse språkbruk syftar på förhållanden eller omständigheter som absolut måste vara för handen för att en person ska kunna utöva en viss verksamhet (se, analogt, dom av den 23 april 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, punkt 33).
- 50 Det är viktigt att understryka att för att en person som sökanden verkligen ska kunna utöva sin yrkesmässiga verksamhet utgör ingåendet av ett uppdragsavtal ett förhållande som kan vara absolut nödvändigt. Begreppet "villkor för tillträde till verksamhet som egenföretagare" i den mening som avses i artikel 3.1 a i direktiv 2000/78 kan således inbegripa ingående av ett sådant avtal som det som är aktuellt i det nationella målet.
- 51 Av det ovan anförda följer att en vägran att ingå ett uppdragsavtal med en avtalspart som bedriver självständig ekonomisk verksamhet av skäl som hänför sig till avtalspartens sexuella läggning omfattas av tillämpningsområdet för denna bestämmelse och följaktligen av tillämpningsområdet för detta direktiv.

Artikel 3.1 c i direktiv 2000/78

- 52 Enligt artikel 3.1 c i direktiv 2000/78 ska direktivet tillämpas på "anställnings- och arbetsvillkor, inklusive avskedande och löner".
- 53 För det första ska det visserligen konstateras att direktivets artikel 3.1 c, i motsats till dess artikel 3.1 a, visserligen inte uttryckligen hänvisar till "verksamhet som egenföretagare", utan endast avser villkor avseende "anställning" och "arbete".
- 54 Såsom framgår av domstolens praxis (som nämns ovan i punkt 43) syftar direktiv 2000/78 emellertid inte enbart till att skydda arbetstagarna i egenskap av den svagare parten i ett arbetsförhållande, utan det syftar till att, av skäl som rör sociala och allmänna intressen, undanröja allt som, av diskriminerande skäl, hindrar människor från att få tillgång till medel för uppehälle och till kapacitet att bidra till samhället genom arbete, oavsett i vilken juridisk form arbetet utförs.
- 55 Av detta följer att det skydd som ges i direktiv 2000/78 inte kan vara beroende av hur ett anställningsförhållande formellt kvalificeras i nationell rätt eller av vilken avtalstyp som väljs för att anlita den berörda personen (se, analogt, dom av den 11 november 2010, Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, punkt 69), eftersom, vilket har påpekats ovan i punkt 36, uttrycken i detta direktiv ska förstås i vid mening.
- 56 Eftersom direktiv 2000/78 enligt artikel 3.1 a i direktivet är tillämpligt på alla personer, såväl inom den offentliga som den privata sektorn, inklusive offentliga organ, i fråga om "villkor för tillträde till ... verksamhet som egenföretagare", skulle det syfte som eftersträvas med direktivet inte kunna uppnås om det skydd som direktivet erbjuder mot alla former av diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1 i direktivet, såsom bland annat sexuell läggning, inte gjorde det möjligt att säkerställa efterlevnad av principen om likabehandling efter tillträdet till denna verksamhet som egenföretagare och därmed i synnerhet när det gäller villkoren för utövandet och avslutandet av denna verksamhet. Det betyder att detta skydd omfattar hela det yrkesmässiga förhållandet.
- 57 En sådan tolkning svarar mot syftet med direktiv 2000/78, vilket är att fastställa en allmän ram för bekämpning av diskriminering – på grund av bland annat sexuell läggning – i arbetslivet, vilket innebär att de begrepp som i artikel 3 i detta direktiv preciserar direktivets tillämpningsområde inte kan tolkas restriktivt (se, analogt, dom av den 2 juni 2022, HK/Danmark och HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punkt 51).
- 58 Det framgår således av en teleologisk tolkning av artikel 3.1 c i direktiv 2000/78 att begreppet "anställnings- och arbetsvillkor" i den bestämmelsen avser de villkor som är tillämpliga på alla former av verksamhet som anställd och verksamhet som egenföretagare, i vid bemärkelse, oavsett i vilken juridisk form verksamheten utövas.
- 59 För det andra uppkommer frågan huruvida TP:s beslut att inte fullgöra och inte förnya det uppdragsavtal som TP ingått med sökanden, varigenom TP avslutar deras yrkesmässiga förhållande, av skäl som påstås hänga samman med den berörda personens sexuella läggning, omfattas av begreppet "anställnings- och arbetsvillkor" i den mening som avses i artikel 3.1 c i direktiv 2000/78.

- 60 Den polska regeringen har i detta avseende gjort gällande att en egenföretagare, i förhållande till sin avtalspart, inte är bunden av ett anställningsförhållande inom ramen för vilken den ena parten kan "avskeda" den andra.
- 61 Begreppet "avskedande" syftar visserligen i regel på upphörandet av ett avtal om arbete som ingåtts mellan en anställd och dennes arbetsgivare.
- 62 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 102 i sitt förslag till avgörande förekommer begreppet "avskedande" emellertid i artikel 3.1 c i direktiv 2000/78 endast som ett exempel på "anställnings- och arbetsvillkor" och avser bland annat den omständigheten att en sådan verksamhet som nämns i artikel 3.1 a ensidigt bringas att upphöra.
- 63 Det ska nämligen framhållas att i likhet med en anställd som ofrivilligt kan förlora sin anställning till följd av bland annat ett "avskedande", kan nämligen även en person som har arbetat som egenföretagare tvingas att upphöra med detta arbete på grund av vederbörandes avtalspart och därmed hamna i en utsatt situation som är jämförbar med situationen för en anställd som har blivit uppsagd (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 december 2017, Gusa, C-442/16, EU:C:2017:1004, punkt 43).
- 64 I förevarande fall beslutade TP ensidigt att ställa in sökandens veckolånga tjänstgöringsperioder med början den 7 respektive den 21 december 2017, och efter det att den video som avses ovan i punkt 18 publicerades på internet ingicks inget nytt uppdragsavtal mellan TP och sökanden.
- 65 Den omständigheten att sökanden i december 2017 inte gavs möjlighet att arbeta under någon av de veckolånga tjänstgöringsperioder som angavs i det uppdragsavtal som han ingått med TP förefaller således, mot bakgrund av den praxis från domstolen som det hänvisas till i punkt 63 i förevarande dom, utgöra ett avslutande av en egenföretagares verksamhet mot dennes vilja som kan jämföras med ett avskedande av en anställd. Det ankommer dock på den hänskjutande domstolen att avgöra om så är fallet.
- 66 Under dessa omständigheter, och med förbehåll för den bedömning som avses i punkt 46 ovan, är artikel 3.1 c i direktiv 2000/78 tillämplig på TP:s beslut att inte – vilket sökanden har påstått berodde på sökandens sexuella läggning – förnya uppdragsavtalet och därmed bringa det yrkesmässiga förhållandet dem emellan att upphöra.

Artikel 2.5 i direktiv 2000/78

- 67 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att, med beaktande av samtliga relevanta omständigheter i det mål som den har att avgöra, särskilt lagen om likabehandling, som nämnda domstol ensam är behörig att tolka, avgöra huruvida det faktum att det fria valet av avtalspart genom artikel 5.3 har undantagits från tillämpningsområdet för denna lag, i den mån detta val inte grundar sig på kön, ras, etniskt ursprung eller nationalitet, utgör direkt eller indirekt diskriminering av sökanden på grund av sexuell läggning.
- 68 För det fall att den hänskjutande domstolen skulle göra bedömningen att det föreligger en sådan diskriminering, finner EU-domstolen, i likhet med vad sökanden och den belgiska regeringen har hävdad, att det även ska preciseras att denna diskriminering inte kan motiveras av något av de skäl som anges i artikel 2.5 i direktiv 2000/78.

- 69 Enligt den bestämmelsen ska detta direktiv inte påverka de åtgärder som föreskrivs i nationell lagstiftning och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle för den allmänna säkerheten, ordningens bevarande, förebyggande av brott samt skydd för hälsa och andra personers fri- och rättigheter.
- 70 Unionslagstiftaren har antagit denna bestämmelse i syfte att, med avseende på arbetslivsfrågor, förebygga och lösa en konflikt mellan å ena sidan principen om likabehandling och å andra sidan behovet av att bevara allmän ordning, säkerhet och folkhälsa, förebygga brott och skydda personers fri- och rättigheter, det vill säga behov som är av avgörande betydelse för ett välfungerande demokratiskt samhälle. Unionslagstiftaren har således beslutat att de principer som anges i direktiv 2000/78, i vissa i artikel 2.5 i direktivet angivna fall, inte ska tillämpas med avseende på åtgärder som medför särbehandling på någon av de grunder som avses i artikel 1 i direktivet, under förutsättning att åtgärderna är nödvändiga för att uppnå de ovannämnda målen (dom av den 7 november 2019, Cafaro, C-396/18, EU:C:2019:929, punkt 41 och där angiven rättspraxis).
- 71 Denna artikel 2.5, som utgör ett undantag från principen om förbud mot diskriminering, ska tolkas restriktivt (dom av den 7 november 2019, Cafaro, C-396/18, EU:C:2019:929, punkt 42 och där angiven rättspraxis).
- 72 För det första ska det i förevarande fall konstateras att den nationella lagstiftning som är aktuell i det nationella målet, det vill säga artikel 5.3 i lagen om likabehandling, utgör en ”åtgärd som föreskrivs i nationell lagstiftning” i den mening som avses i nämnda artikel 2.5.
- 73 För det andra framhåller domstolen att målet med nämnda artikel 5.3 i lagen om likabehandling visserligen i princip förefaller att vara att skydda andra personers fri- och rättigheter, i den mening som avses i nämnda artikel 2.5, närmare bestämt deras avtalsfrihet, genom att säkerställa att var och en har rätt att fritt välja sin avtalspart, förutsatt att valet inte grundas på kön, ras, etniskt ursprung eller nationalitet.
- 74 Det skydd som ges i artikel 16, med rubriken ”Näringsfrihet”, i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna omfattar nämligen rätten att utöva en ekonomisk eller kommersiell verksamhet, avtalsfriheten och en fri konkurrens. Skyddet avser bland annat friheten att välja affärspartner (dom av den 21 december 2021, Bank Melli Iran, C-124/20, EU:C:2021:1035, punkt 79 och där angiven rättspraxis).
- 75 Näringsfriheten utgör dock inte någon absolut rättighet, utan den ska beaktas i förhållande till vilken funktion den har i samhället (dom av den 22 januari 2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, punkt 45 och där angiven rättspraxis).
- 76 I förevarande fall räcker det att konstatera, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 111 i sitt förslag till avgörande, att den omständigheten att det i artikel 5.3 i lagen om likabehandling föreskrivs ett antal undantag från rätten att fritt välja sin avtalspart, i sig vittnar om att den polska lagstiftaren själv har ansett att det inte kan anses behövas diskriminering för att avtalsfriheten ska kunna garanteras i ett demokratiskt samhälle. Det finns inget stöd för att det skulle spela någon roll om diskrimineringen i fråga grundar sig på sexuell läggning eller sker på någon av de andra grunder som uttryckligen nämns i nämnda artikel 5.3.

- 77 Om avtalsfriheten godtogs som giltigt skäl för att på grund av en persons sexuella läggning vägra ingå ett avtal med vederbörande, skulle detta för övrigt innebära att artikel 3.1 a i direktiv 2000/78 förlorade sin ändamålsenliga verkan, eftersom denna bestämmelse just förbjuder all diskriminering på denna grund vad gäller tillträde till verksamhet som egenföretagare.
- 78 Mot bakgrund av det ovan anförda konstaterar domstolen att artikel 5.3 i lagen om likabehandling, under sådana omständigheter som de som är aktuella i det nationella målet, inte kan motivera ett undantag från det skydd mot diskriminering som ges i direktiv 2000/78, när detta undantag inte enligt artikel 2.5 i direktivet är nödvändigt för att skydda andras fri- och rättigheter i ett demokratiskt samhälle.
- 79 Mot bakgrund av det ovan anförda ska tolkningsfrågan besvaras enligt följande: Artikel 3.1 a och 3.1 c i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning som innebär att det skydd mot diskriminering som ska ges i enlighet med detta direktiv inte, på grund av det fria valet av avtalspart, ska gälla vid en vägran att ingå eller förnya ett avtal med en person, avseende dennes utförande av arbetsuppgifter inom ramen för utövandet av en självständig verksamhet, på grund av denna persons sexuella läggning

Rättegångskostnader

- 80 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

Artikel 3.1 a och 3.1 c i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet

ska tolkas så,

att den utgör hinder för en nationell lagstiftning som innebär att det skydd mot diskriminering som ska ges i enlighet med detta direktiv inte, på grund av det fria valet av avtalspart, ska gälla vid en vägran att ingå eller förnya ett avtal med en person, avseende dennes utförande av arbetsuppgifter inom ramen för utövandet av en självständig verksamhet, på grund av denna persons sexuella läggning.

Underskrifter